

Fig. 1. Hørdum. Ydre, set fra Nordøst.

V. H. 1935

HØRDUM KIRKE

HASSING HERRED

Kirken, der er *Anneks* til Skyum, kaldtes i ældre Tid *de fire Evangelisters Kirke*¹. O. 1630 og 1666 havde Kongen Patronatsret², men 4. Januar 1723 afhændedes Kirketienden med Reservation af Kaldsretten til Justitsraad C. H. Helverskov til Irup³. Kirken var siden i Privateje, indtil den overgik til Selveje 1. Januar 1912.

Ifølge Thura, »meenes paa det Stæd i Klokke Taarnet (o: Taarnrummet) Capitels Retten at være holded«⁴.

Kirken ligger paa en lav Højning østligt i den gamle, spredte Bebyggelse Øst for Stationsbyen. Kirkegaarden omgives af Kampestensdiger, i hvilke der mod Øst og Nord er Indkørsler med Portpiller af smaa Sten samt en Laage mod Vest.

Bygningen bestaar af Apsis, Kor og Skib fra romansk Tid og sengotisk Vaabenhus. Orienteringen er korrekt.

Den romanske *Granitkvaderkirke*, Apsis, Kor og Skib, hvis Murhøjde er o. 4,40 m, har Skraakantsokkel. Apsiden, i hvilken der 195 cm over Sokkelen er bevaret et oprindeligt Vindue med Monolit-Saalbænk og -Overligger (H. 118 cm, Br. 67), har en lidet fremspringende, to Skifter høj Gesims, det nederste Skifte med Rundstav i Underkanten. I Korets Nordmur ses et helt tilmuret,

stærkt overhvidtet, oprindeligt Vindue (Br. 77 cm), i Skibets Nordmur, Vest for Døren, et andet, blændet i Lysningen (H. 134 cm, Br. 73, 254 cm over Sökkelen). En Saalbænksten fra et 70 cm bredt Vindue er opstillet foran Vaabehuset. Ved den udvendig lidt udvidede Norddør er Sökkelen afbrudt paa et længere Stykke; fra Vaabehusloftet ses, at Dørens vandrette Overligger har et meget svagt fordybet, halvrundt Felt, kun 30 cm højt og 75 cm bredt, hvori der er hugget et liggarmet Kors i fladt Relief, flankeret af to lignende, indristet i Stenen. Under den nu tilmurede, 215 cm høje, 102 cm brede Syddør er Sökkelen ført igennem som Tærskel, uden Skraakant; over den spinkle Overligger er der udsparet et svagt forsænket, halvrundt Tympanonfelt (sml. Snedsted S. 472), af samme Bredde som Døraabningen og omgivet af Kilesten; i en af disse er der hugget en falsk Fuge.

I det *Indre* har Apsis Halvkuppelhvælv muret af smaa Kampesten, kendelige paa Oversiden. Apsisbuens spinkle Kragsten er begge profilerede med Hulkant under Rundstav (S. 470, Fig. 10), Triumfbuens Kragsten er skødesløst hugne; deres om begge Hjørner løbende Profiler (S. 470, Fig. 11) mangler Platter mellem Rundstavene og den mellemliggende Hulstav. Over den kvadersatte Triumfmur er Taggavlen fjernet, Korets Taggavl staar derimod velbevaret og har en oprindelig Aabning ind til Apsistaget, med Karne og Overligger af Kvadre (Bredde 64 cm). Skibets øvrige Mure er sikkert ogsaa for en stor Del kvadersat, men stærkt udbedret med Munkesten, især i de vestligste Partier.

Ændringer og Tilføjelser. Kirken har haft et sengotisk †*Taarn*, der i 1730'erne beskrives som skønt og stort⁵, men af dette staar nu kun de nederste Dele af Østmuren, Skibets nuværende Vestgavl. Den dobbelt falsede, spidse Taarnbue er tilmuret og ses som indvendig Blænding; endvidere er der bevaret Rester af Fundamenter og paa Gavlens Yderside Hvælvingsspor. Thura⁵ omtaler et stort Vindue i Taarnrummets Vestvæg, og en »Svingeltrappe« (Vindeltrappe) nævnes 1717 i Kirkeregnskabet. Ved Reskripter⁶ af 23. Jun i 1809 og

1. August 1817 blev der givet Tilladelse til at nedbryde Taarnet, hvilket skal være sket kort efter.

Foran Norddøren er der tilbygget et sengotisk *Vaabehus* af Munkesten i Munkeskifte. Dets Dør og Vindue er nu begge udvidede i ny Tid, den første var forhen fladbuget og maaske oprindelig. I den glatte Taggavl ses en tilmuret Glug.

I Kirkeregnskabet erklæres 1690, at Blyet paa det lille Sakristi ved østre Ende af Hørdum Kirke kan til større Kirkens Hjælp forbruges end som til fornævnte Sakristis Reparation. Heraf ses, at Apsiden, ligesom i Stagstrup (S. 506), har været skilt fra Koret ved en senere †*Lukkemur* og indrettet til Sakristi.

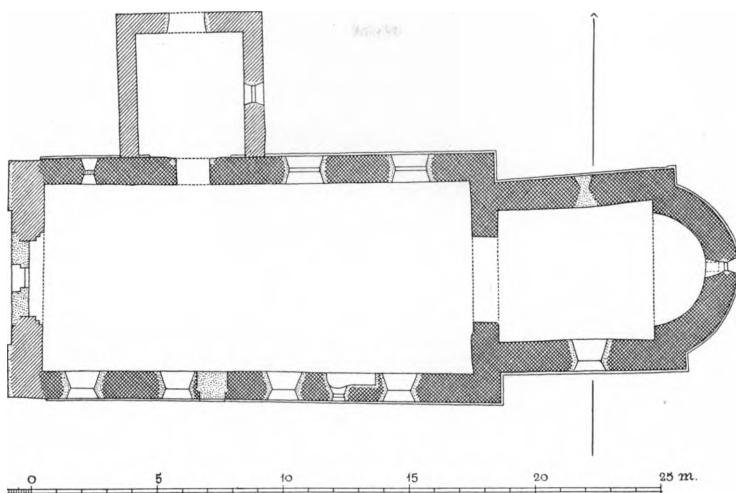

Fig. 2. Hørdum. Plan. 1:300. Maalt af C. G. Schultz 1937.

Bortset fra Apsisvinduet er alle i Brug værende Vinduer nymodens, Sydsidens og Vestgavlens rundbuede om Støbejernsstel, Nordsidens trekantet afsluttet foroven og med Trækarme. Mellem de to østligste Vinduer paa Skibets Sydside er der, for at give Plads paa Prædikestolen, udhugget en rundbuet Vægniche, i hvis Bund der er indsat en lille, firkantet Glug.

Klokken hænger i en 1884 opsat *Klokkekam* paa Toppen af Vestgavlens. 1708 nedtoges Klokken, da der ikke i tre Uger tilforn for Fare, at den skulde nedfalde, havde været ringet, og et nyt *†Klokkehus* blev hugget (Rgsk.).

Kirkeregnskaberne omtaler hyppigt Bygningsreparationer og Stormskader paa Tagværk og Tækning. 1709 indsatte Tord Keldsen Murmester de store udfaldne Kampesten paa søndre Side af Højkirken, sømmede (fugede) Kirken runden om og reparerede det brøstfældige paa Taarnet (63 Slettedaler). 1713 lagdes der 1100 Tegl paa Vaabenhustaget. 1714, Fastelavns Søndag, faldt nogle af Taarnets Blytavler ned paa Højkirken; næste Aar blev der atter lagt Bly paa begge Sider af Taarnet, og de til Taarntaget indkøbte Sten lagdes paa Højkirken nærmest Taarnet. 1690 var der blevet lagt Bræddetag paa Apsiden, 1718 oplagde Murmester Christen Christensen i Grurup 378 Tagsten i Stedet.

De romanske Bygningsafsnit samt Klokkekammen staar ukalkede, Vestgavlens, Vaabenhuset, en Stribe under Sugfjælen og Partierne omkring Vinduerne hvidkalket. Tagværkerne er nye, af Fyr, over Vaabenhuset er der dog Rester af gammelt Egetømmer, deriblandt to Spær med Taphuller til lange, skraatstillede Stivere. Apsiden, Koret og Skibets østre Del er blytækt, de øvrige Tagflader teglhængt. Det Indre har Bjælkelofter.

Fig. 3. Hørdum, Indre, set mod Øst.

H. M. 1935

INVENTAR

Alterbord, romansk, af Granitkvadre, staaende umiddelbart foran Apsismundingen. Pladen, 187 × 95 cm, er skraakantet undtagen paa Bagsiden; Murværket er hvidkalket, Oversiden dækket af Træ, men her findes ifølge Engelhardts Indberetning en *Helgenrau* af almindelig, rektangulær Type.

Altartavle i landlig Renaissance fra o. 1600, og med Malerier fra 1710. Det lave, todelte Fodstykke passer ikke til Opbygningen og er snarest gjort til en Fløjtavle; Storstykket er tredelt med drejede Søjler, der svæver over Fodprofilerne og synes vendt paa Hovedet. Det lave Topstykke flankeres af lignende Søjler og krones af en Trekantgavl. Vingerne er naivt skaarne, Storingerne med Kasetteværk. Rammeværket er egetræsaadret, og Malerierne stærkt opmalede 1872 af H. Gjørup. Ifølge Regnskabet for 1710 akkorderede Jens Thrane 29. September om Tavlens Staffering: I Storfeltet Nadveren, i Topfeltet Korsfæstelsen og i Topgavlen Opstandelsen, samt alle Tavlens Ornamerter rundt omkring den, udenfor samme Fyldinger, og det med oprigtig Oliefarve, dog uden Sølv og Guld, saaledes at det kan staa forsvarligt for upartiske Menneskers Paasn; iy modsat Fald skal han ikke have en Skilling derfor. Malerierne er efter Thranes sædvanlige Skema; under Arbejdet er der aabenbart sket en Ændring i Planerne, idet Motivet i Topfeltet er blevet erstattet med Gravlæggelsen. Som ved alle Thranes Stafferinger, ledsages ogsaa Malerierne her af fromme, hjemmegjorte Vers, f. Eks. i Gesimsfeltet:

I steene-muret Graf Raads-herren Iesum lagde,
som alle Ioderne, den døde Iesum sagde«.

I Sidefelterne Nadverordene (Matth. 26). I Storgesimsens Sidefelter spores Rankeværk, paa Fodstykkets Sydende under Gjørups Signatur ældre Skrift.

Altersølv. Alterkalk, meget enkel, omtrent som Sønderhaa (S. 486); paa Foden et ældre Krucifiks. Bægeret, af kbh. Prøvesølv, er omgjort 1893 og stemplet: PG eller PS. *Disk* med graveret Cirkelkors og Stemplerne: H og HELTT. 1688 vejede †*Kalk* og †*Disk* af Tin 1 ½ ¶, † *Vinflaske*, ligeledes af Tin, 3¶. 1719 nævnes en †*Kalk* og †*Disk* af Sølv paa 34½ Lod (Rgsk.); Kalken havde en Indskrift: »Anno 1705 haver Her Peder Lund oc hans Hustru, Else Marie Svendsdaatter, gifvet denne Kalk oc Pateen til Hørdum Kierke«⁷.

Alterstager (Fig. 4), 73 cm høje, af hamret Messingblik. Paa Skafterne er Indskriftskjolde med Renaissanceversaler (spejlvendte N'er): »Hans Hansen, Maren Anners Datter, Anno 1650«⁸.

Font, romansk, af Granit, af Tybotype; den slanke Kumme, Tvm. 68 cm, har paa Oversiden fire indristede (græske) Kors og midt i Bunden Afløb; Fodens Hjørneknopper fortsætter i et Baand op til Vulsten. Højde 95 cm. 1710 stafferedes »Daaben« af Thrane sammen med Altertavlen (Rgsk.).

Fad af Plet, moderne. Ældre, glat *Tinfad* og *Tinkande*, stemplet: Bunch.

†*Messehagel*, af rødt Fløjl, med Kors af Sølv- og Guldkniplinger (Rgsk.) bar Aarstallet 1676 og Bogstaverne: NAS MPDP, henvisende til Niels Andersen Hørdum og Maren Poulsdatter Paaske⁷.

Prædikestol af Aalborgtype, fra o. 1625, beslægtet med Bjergby (Mors Nørre Hrd.). Storfelternes Arkader har slyngbaandsmykkede Buer over riflede Pilastrer med Listekapitæler, men uden Baser, og i Bueslaghjørnerne Rosetter. Paa Hjørnerne staar Enkelt- eller Tvillingsøjler med majskebeagtige, indsnørede Prydbælter under en Bosserække og med drejede Kapitæler. Stolen hviler paa en Trækasse. Ved den nye Trappe sidder en naivt skaaret Ornammentvinge af Fyr, yngre end Stolen. Den med Stolen samtidige Himmel, med Due under Roset, er overbroderet af Kassetteværk. Stafferingen, hvidt og graat, er »opmalet af I. Gjørup 1860« paa ældre Grundlag. Saavel Storfelternes grove Malerier, Evangelisterne og Kristus Salvator som Indskriftene synes at gaa tilbage til Slutningen af 1600'erne.

H. M. 1935

Fig. 4. Hørdum. Alterstage 1650 (S. 527).

Stolestader i ny-gotisk Stil, fra o. 1900.

Pengeblok, lille, firkantet, med tre Jernbaand og Pengeslidse.

Klokke, omstøbt 1884.

†*Klokke* fra 1500, støbt af Peder Hanssen i Flensborg. Indskrift med Minuskler i to Linjer: »Anno Domini mcccc; Ihesus nasareus rex Iudeorum; alpha et o; Deus et homo; o rex glorie, Criste, veni cum pace, amen; Ana hieder iec. Herdem Sugē⁹ (o: Hørdum Sogn) haver ladet mec stept Gut til Lof oc sante Laurencius; hielp sancte Anne self tredj, amen« (»i Herrens Aar 1500; Jesus Nazaræeren, Jødernes Konge; Alfa og O(mega); Gud og Menneske; o Ærens Konge, Kristus, kom med Fred, a m e n . . . «); i Indskriften fandtes indsat Aftryk af tre (ukendelige) Brakteater (Uldall 232).

GRAVMINDER

Epitafier. To ensartede Epitafier, Tavler af sort Skifermarmor med fordybet Kursiv og derover mindre Tavler med Adelsvaaben, indfattet i Trærammer med spinkle Ornamentter. Den oprindelige Staffering, overvejende blaat, er nyere opmalet. Epitafierne, der er »oprettet« af Jochum Lassen, en Dattersøn af Justitsraad Helverskov¹⁰, har begge været anbragt til Siderne for Korbuen, men det ene er nu flyttet til Nordvæggen.

1) »Her oven for under Gulvet i Chored udi den første Kiiste fra synder Siide hviler« Hedewig von Itzen, født i Stolham i Oldenburg 28. Febr. 1670, Faderen Boiche Hillerichsen, Moderen Hedewig Adams; efter Forældrenes Død kom hun til København og blev opdraget hos sin Moders Morbroder Albret Itzen, indtil hun kom i Ægteskab med Justitsraad Helverschow »som paa syndre Siide af Choorsdøren er ommeldt«, gift i 44 Aar, død paa Irup 28. Maj 1728 i hendes Alders 58. Aar, 2 Maaneder, 28 Dage og »efter at hun havde boed paa bemelte Irup 43 Aar«; fem Børn: 1) Albert Itzen H., født paa Irup 2. Okt. 1689, død samme Sted 16. Jan. 1691, »og blev begravet ved sine salige Forældre, som meldt er, udi 3die Kiiste fra sønder Side«, 2) Helene Margaretha H., født paa Irup i April 1689(!), kom »omsider« i Ægteskab med nu afgangne Mag. Søren Luge, forstum Sognepræst i Holstebro, død og begravet der sammen med sine Børn, 3) Helvig Dorothe H., født paa Irup 1 Maj 1690, kom »omsider« i Ægteskab med nu salig Christian Lassen, da Sognepræst for Schyum og Hørdum, »som hannem endnu efterlever«, 4) Henriette H., født paa Irup i Dec. 1692, død spæd, 5) Fredrica Lovisa H., født i Mariboe 31. Jan. 1699, kom i Ægteskab med Jens Jørgen Hopp, kgl. Maj. Kancelliassessor »ved christelig Copulation« paa Irup 14. Aug. 1733, død sammesteds 1. Marts 1755, begravet i Hørdum Kirke i den 5te Kiste ved nordre Side under Korgulvet 20. Marts, efter at hun havde levet 50^{ve}(!) Aar

